

Viridis
Onderzoeksbureau
voor natuur en landschap

Maart 2021

ECOLOGISCH WERKPROTOCOL

Lunetten - Gemeente Utrecht

In opdracht van: Gemeente Utrecht
Projectnummer: 2021-063

© 2021 Ecologisch Adviesbureau Viridis bv, Culemborg

Ecologisch Adviesbureau Viridis bv
Randweg 30
4104 AC Culemborg
T 0345 753 275
E info@bureau-iridis.nl
W www.bureau-iridis.nl
KvK 110 557 87
Btwnr NL 820598215B01
IBAN NL46 TRIO 0198 4486 00

Tekst: S. (Susan) Zwerver
Foto voorblad: Noordzijde Lunet 3

Projectnummer: 2021-063
Wijze van citeren: Zwerver, S, 2021. Ecologisch Werkprotocol Lunetten - Gemeente Utrecht. Ecologisch Adviesbureau Viridis, Culemborg, PRNR-2021-063.

In opdracht van: Gemeente Utrecht
Contactpersoon: S. (Simon) Beers

Datum: 19 maart 2021
Ondertekening: S.D. (Sietze) van Dijk
Paraaf:

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van de opdrachtgever zoals hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit deze rapportage mag worden vermenigvuldigd of openbaar gemaakt worden door middel van scanning, druk, internet, fotokopie of andere wijze zonder schriftelijke toestemming van de opdrachtgever en Ecologisch Adviesbureau Viridis bv, noch mag het zonder deze toestemming voor een ander doel gebruikt worden dan waarvoor het vervaardigd is.

Ecologisch Adviesbureau Viridis is niet aansprakelijk voor vervolgschade, alsmede schade die voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van de werkzaamheden, kaartmateriaal (Basis Registratie Topografie Kadaster 2017, tenzij anders wordt vermeld) inclusief getoonde begrenzingen of andere gegevens verkregen van Ecologisch Adviesbureau Viridis. De opdrachtgever vrijwaart Ecologisch Adviesbureau Viridis voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

Omdat ecologisch onderzoek een momentopname is, kan de aanwezigheid van beschermde soorten soms niet worden uitgesloten of bevestigd. Daarnaast is de natuurwetgeving aan verandering en jurisprudentie onderhevig. Ecologisch Adviesbureau Viridis is mede om die redenen lid van het Netwerk Groene Bureaus, brancheorganisatie voor kwaliteitbevordering en belangenbehartiging van ecologische adviesbureaus. Hierdoor zijn wij zo goed mogelijk op de hoogte van de nieuwste ontwikkeling op het gebied van ecologie en wetgeving. Door de inzet van conform de wet ter zake kundige ecologen, waarborgen wij onze onderzoekskwaliteit. Wij zijn echter niet aansprakelijk voor de gevolgen van onverwacht verschijnende of verdwijnende flora of fauna, noch voor de gevolgen van veranderende wetgeving of jurisprudentie.

S. (Susan) Zwerver

ECOLOGISCH WERKPROTOCOL

Lunetten – Gemeente Utrecht

In opdracht van: Gemeente Utrecht

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5		
1.1	Aanleiding en context	5		
1.2	Uitgangspunten.....	5		
2	Plangebied	6		
2.1	Beschrijving van het plangebied	6		
2.1.1	Lunet 1	6		
2.1.2	Lunet 2	6		
2.1.3	Lunet 3	6		
2.1.4	Lunet 4	6		
3	Ecologisch werkprotocol.....	8		
3.1	Begeleidende ecooloog.....	8		
3.2	Algemeen	8		
3.2.1	Algemene broedvogels	9		
3.3	Lunet 1	10		
3.3.1	Overwinteringslocatie vleermuizen.....	10		
3.3.2	Konijnenburchten	10		
3.3.3	Waardevolle vegetatie.....	10		
3.3.4	Muurvegetatie	10		
3.3.5	Wilde bijen.....	10		
3.3.6	Broedvogels in kademuur.....	11		
3.4	Lunet 2	13		
3.4.1	Overwinteringslocatie vleermuizen.....	13		
3.4.2	Waardevolle vegetatie.....	13		
3.4.3	Wilde bijen.....	13		
3.4.4	Wezel	14		
3.4.5	Broedvogels in kademuur	14		
3.4.6	Paarterritorium gewone dwergvleermuis 14			
3.5	Lunet 3.....	16		
3.5.1	Overwinteringslocatie vleermuizen	16		
3.5.2	Broedvogels in kademuur	16		
3.6	Lunet 4.....	18		
3.6.1	Overwinteringslocatie vleermuizen	18		
3.6.2	Paarterritorium vleermuizen.....	18		
3.6.3	Waardevolle vegetatie	18		
3.6.4	Broedvogels in kademuur	18		
3.6.5	Ijsvogel	19		
4	Bronnen	20		
4.1	Literatuur.....	20		
4.2	Websites.....	20		
	Bijlage A. Wettelijk kader	21		
	Wettelijk kader	21		
	Wet natuurbescherming	21		
	Zorgplicht	21		
	Soortbescherming	21		
	Vogellijst.....	22		
	Beschermde houtopstanden.....	23		
	Ontheffing, vergunning of vrijstelling	23		
	Bijlage B. Overzicht algemene vrijstellingen.....	25		
	Bijlage C. Ter zake kundige.....	26		

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en context

De gemeente Utrecht is voornemens om renovatiewerkzaamheden uit te voeren aan de vier Lunetten, gelegen in de wijken Utrecht Oost en Zuid. De vier Lunetten zijn onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en bestaan uit vier forten die samen één verdedigingswerk vormen. De uit te voeren werkzaamheden concentreren zich voornamelijk om de kademuuren en enkele vastgoedobjecten op de Lunetten. Het omliggende gebied wordt in principe niet aangetaast door de werkzaamheden. Mogelijk wordt bij de werkzaamheden de grond aan de bovenzijde van de kade weggegraven. Het kan noodzakelijk zijn om hiervoor een deel van het aanwezige groen te verwijderen.

In 2020 is er een uitvoerig natuurwaarden onderzoek uitgevoerd op en rondom de Lunetten door Bureau Viridis, EIS en de zoogdiervereniging. Uit deze rapporten blijkt met uitzondering van winterverblijfplaatsen van vleermuizen en broedvogels met in gebruik zijnde nesten, er geen andere verblijfplaatsen van beschermde soorten in de directe omgeving van de werkzaamheden aanwezig zijn. Desondanks is de natuurwaarde in het gebied hoog door onder andere een grote diversiteit aan algemene broedvogels, wilde bijen en de aanwezigheid van grondgebonden zoogdieren als bunzing en konijn. De gemeente Utrecht wil er zorg voor dragen dat de natuurwaarden behouden blijven en er zo min mogelijk verstoring optreedt bij uitvoer van de werkzaamheden

De werkzaamheden hebben negatieve effecten op ter plaatse voorkomende beschermde soorten¹. In onderhavig Ecologisch Werkprotocol staat omschreven welke maatregelen getroffen moeten worden om schadelijke effecten van de (uitvoering van de) werkzaamheden op aanwezige of te verwachten soorten te voorkomen. Daarnaast geeft het werkprotocol een handreiking voor de werkwijze wanneer tijdens de realisatie van het project beschermde soorten worden

¹ Beschermde soorten: alle onder de Wnb beschermde soorten in de Provincie Utrecht

aangetroffen. Ook wordt het handelen conform de zorgplicht, welke geldt voor alle in het wild levende planten en dieren, meegenomen.

1.2 Uitgangspunten

Dit ecologisch Werkprotocol biedt handvaten om te voldoen aan de zorgplicht, maar ook hoe te handelen wanneer er onverwachts toch beschermde soorten op de locatie van de werkzaamheden aangetroffen worden. In het geval dat er beschermde soorten aanwezig zijn moeten specifieke maatregelen genomen worden. In onderhavig Ecologisch Werkprotocol zijn voorschriften beschreven om schadelijke effecten van de werkzaamheden op algemene broedvogels, grondgebonden zoogdieren en overige soorten te voorkomen of tot een minimum te beperken. Hierbij wordt het handelen conform de zorgplicht, welke geldt voor alle in het wild levende planten en dieren, meegenomen. Voorliggend Ecologische werkprotocol is gebaseerd op de rapportages die zijn opgesteld in het kader van de natuuronderzoeken. Deze rapportages dienen als onderbouwing van het ecologisch werkprotocol en dienen beschikbaar te zijn voor de uitvoerende partij. In deze rapporten wordt belangrijke informatie gegeven betreffende de natuurwaarden op de Lunetten. Het betreft de volgende rapporten:

- Natuurwaardenonderzoek Lunetten (Zwerver en Horiot, 2020)
- Overwinterende vleermuizen op de forten Lunetten I, II, III en IV (Jansen, 2020)
- Bijen en wespen in vijf gebieden in Utrecht (Smit, 2020)

Naast bovenstaande rapporten zijn de uitgangspunten voor de renovatie van de Lunetten (Brekelmans, 2020) gebruikt voor dit ecologisch werkprotocol. Dit Ecologisch Werkprotocol dient op de werklocatie aanwezig te zijn en alle betrokken partijen moeten op de hoogte zijn van de inhoud.

2 Plangebied

2.1 Beschrijving van het plangebied

De vier Lunetten zijn onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en bestaan uit vier forten die samen één verdedigingswerk vormden. Tegenwoordig worden de Lunetten en omliggende gebieden voor diverse doeleinden gebruikt.

2.1.1 Lunet 1

Lunet 1 is het meest noordelijke gebied en ligt tegen de Kromme Rijn. Dit gebied bestaat uit een deels open gebied waar op het Lunet een kruidenrijk grasland tot ontwikkeling komt. Ook zijn er een aantal bosschages en bomen aanwezig. De historische gebouwen op Lunet 1 bestaan uit twee flankkazematten, een groepsschuilplaats en een kazemat. In de flankkazematten zijn tegenwoordig een BSO en het 'Fort van de Democratie' aanwezig. De BSO heeft tevens een deel van het buitengebied in gebruik als buitenspeelsterrein. Naast de historische bebouwing is er een woning aanwezig en staat er een zendmast op het Lunet.

2.1.2 Lunet 2

Lunet 2 is gelegen tussen de Koningsweg en de spoorlijn. Het lunet bestaat uit een deels open gebied waar een kruidenrijk grasland tot ontwikkeling komt. Dit deel wordt omrand door bosschages en bomen. De

historische gebouwen op Lunet 2 bestaan uit twee flankkazematten en (niet voltooide) groepsschuilplaatsen.

2.1.3 Lunet 3

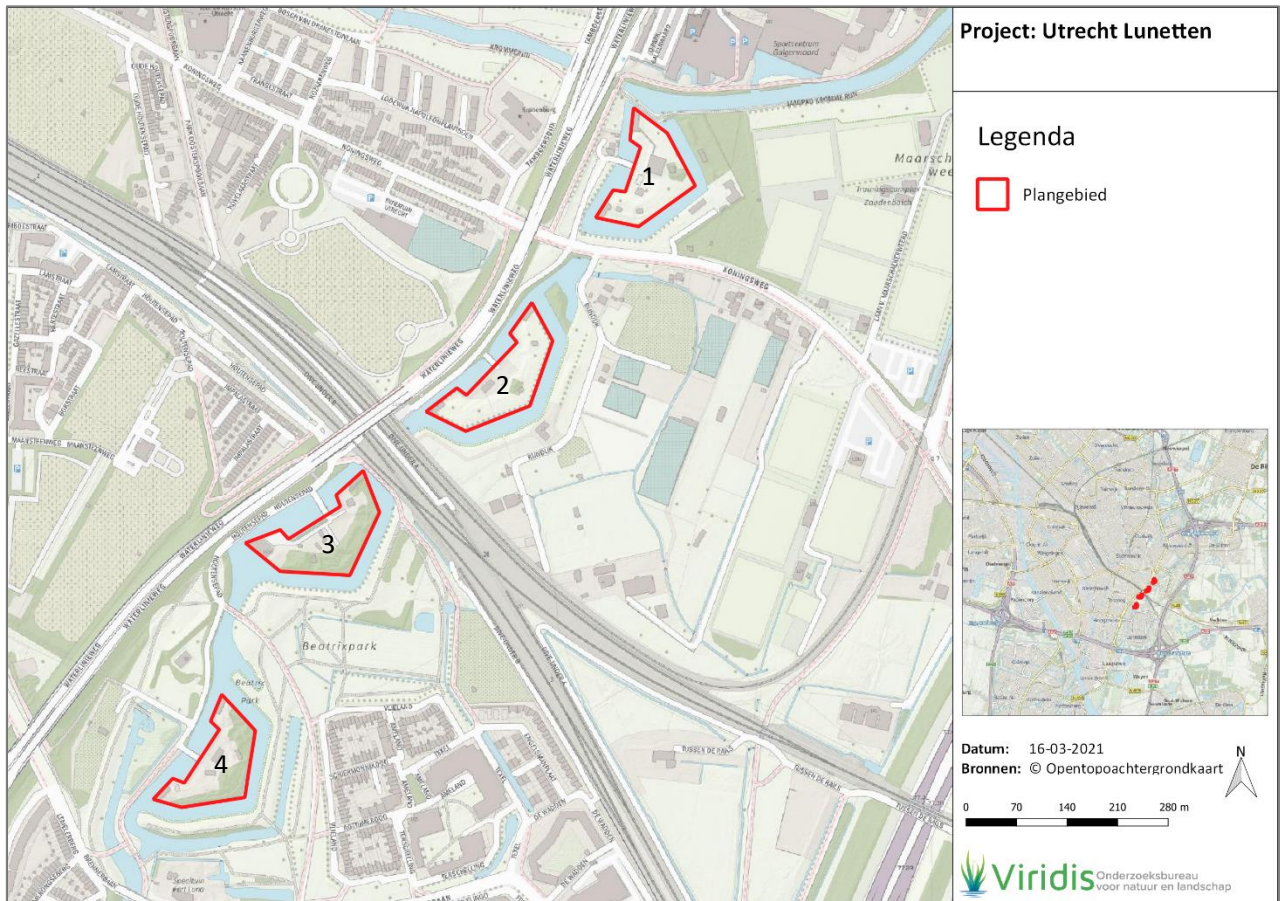
Lunet 3 is gelegen aan de zuidzijde van de spoorlijn. Dit gebied bestaat grotendeels uit bomen en bosschages met een aantal open graslanden. De historische gebouwen op Lunet 3 bestaan uit twee flankkazematten en (niet voltooide) groepsschuilplaatsen, ook is er een in slechte staat verkerende kazemat aanwezig. Op het fort zijn twee woningen, een BSO en een scouting aanwezig

2.1.4 Lunet 4

Lunet 4 is het meest zuidelijke gebied. Ook dit gebied bestaat grotendeels uit bosschages en bomen met een aantal open graslandjes. De historische gebouwen op Lunet 4 bestaan uit twee flankkazematten, twee groepsschuilplaatsen en een kazemat. Het fort is gerestaureerd en ingericht als 'Zorgfort' voor mensen met een verstandelijke beperking. Het fort, en dan met name het restaurant, is toegankelijk voor publiek.

In Figuur 2.1 is een overzicht van het plangebied te zien.

Figuur 2.1 | Overzicht plangebied

3 Ecologisch werkprotocol

Hieronder zijn voorschriften beschreven om negatieve effecten te voorkomen of tot een minimum te beperken. Het ecologisch werkprotocol dient voorafgaand aan de uitvoering van de werkzaamheden besproken te worden en bekend te zijn bij de uitvoerder(s).

De maatregelen worden onderverdeeld in een algemeen deel en een deel waarin specifieke aandachtsoorten en maatregelen per Lunet worden beschreven. Bij de beschrijving per Lunet is een overlap in voorschriften, de reden hiervoor is de aanwezigheid van aandachtsoorten en -habitats op meerdere locaties.

3.1 Begeleidende ecooloog

Tijdens de uitvoer van de werkzaamheden zal het op bepaalde momenten noodzakelijk zijn om een ecooloog in te schakelen. De ecologische begeleiding wordt uitgevoerd door een ecooloog van Bureau Viridis. De contactpersoon voor de ecologische begeleiding is:

Susan Zwerver

szwerver@bureau-viridis.nl

06-28963705

0345-753275

3.2 Algemeen

Onderstaande maatregelen gelden voor alle locaties en dienen altijd in acht te worden genomen:

- Werkzaamheden in het plangebied dienen met de minste schade voor aanwezige planten en dieren uitgevoerd te worden.
- Op de kademuren zijn korstmossen en andere bijzondere vegetatie aanwezig, deze worden zo veel als mogelijk ontzien tijdens de werkzaamheden.
- Er dient zoveel mogelijk gebruik te worden gemaakt van bestaande wegen en paden.
- Controleer schuilplaatsen in de nabijheid van de werkzaamheden (bijvoorbeeld takkenhopen, zandhopen, puin) op aanwezige dieren en verwijder de schuilplaatsen, verplaats dieren naar een vergelijkbare locatie buiten het werkgebied.
- Wees alert op dieren in het plangebied die verstoord kunnen worden door de werkzaamheden. Wacht tot dieren zelfstandig het gebied hebben verlaten of zet dieren handmatig over naar een vergelijkbare locatie net buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden.
- Werk vanuit het midden van het plangebied naar de rand, of werk langzaam in één werkrichting zodat verstoorde dieren de mogelijkheid hebben om het plangebied te verlaten. Draag er tevens zorg voor dat de richting waarin de dieren moeten vluchten voldoende beschutting biedt.
- Als er in de natuurlijke situatie onvoldoende dekking is, kan er tijdelijk dekking worden aangeboden door middel van bijvoorbeeld takkenhopen.
- Werkzaamheden worden enkel uitgevoerd bij daglicht om het gebruik van verlichting te voorkomen.
- Wanneer het toch noodzakelijk is om na zonsondergang te werken dan is de verlichting alleen aan wanneer dat functioneel noodzakelijk is. De verlichting wordt voldoende afgeschermd en alleen op het werk gericht.
- Gebruik alleen verlichting met een gerichte lichtbundel.
- Bij werkzaamheden heeft het de voorkeur om gefaseerd te werken. Hiermee wordt bedoeld dat niet alles in één keer wordt aangepakt, maar dat wanneer mogelijk de werkzaamheden tijdens in de tijd gespreide fases worden uitgevoerd. Zo hebben de dieren meer tijd om te vluchten en een verhoogde overlevingskans.
- De rijnsnelheid van gebruikte machines wordt zo afgesteld dat dieren zo veel mogelijk kunnen wegvluchten. Bij voorkeur wordt stapvoets gereden.
- Alleen de voor de uitvoering van de werkzaamheden noodzakelijke personen zijn op de werklocatie aanwezig.
- Om schade aan de bodem te voorkomen moet insporing door het gebruik van zwaar materieel (op natte bodem) voorkomen worden.
- Wanneer het toch noodzakelijk is om met zwaar materieel te werken dient er gebruik gemaakt te worden van rijplaten om de bodem te beschermen.
- Op locaties met een botanische doelstelling dient maaisel slechts kortdurend te blijven liggen,

hierbij kan een periode van maximaal 48 uur aan-gehouden worden.

3.2.1 Algemene broedvogels

Algemene broedvogels zijn opportunisten die weinig eisen stellen aan hun omgeving. Alle vogelnesten zijn beschermd als ze in gebruik zijn. Algemene broedvogels zijn niet standvastig, ze kunnen ieder jaar op een andere plek broeden en zijn weinig kieskeurig. De lunetten zijn rijk aan broedvogels, zowel op de forten zelf in het aanwezige groen en de bebouwing, maar ook rondom het fort in de watergangen kunnen algemene broedvogels tot broeden komen. Soorten die tot broeden kunnen komen in of nabij het plangebied zijn o.a. roodborst, winterkoning, ekster en merel, maar ook brandgans, meerkoet en waterhoen. Daarnaast is het bekend dat in de kademuren nesten aanwezig kunnen zijn van o.a. kauw en koolmees. Deze specifieke soorten zullen daarom nogmaals beschreven worden bij de maatregelen per Lunet.

Onderstaande maatregelen en aandachtspunten moeten in acht worden genomen ten aanzien van algemene broedvogels om een overtreding van artikel 3.1, lid 2 te voorkomen.

- Het is niet mogelijk om een ontheffing te verkrijgen voor het verwijderen of verstoren van in gebruik

zijnde nesten in de broed- en nestperiode. Voor permanent verlaten nestplaatsen geldt dit niet.

- Er kunnen in het plangebied algemene vogels tot broeden komen. Deze vogelnesten zijn uitsluitend beschermd gedurende de periode dat deze nesten in gebruik zijn, dat wil zeggen de broed- en nestperiode.
- De broedperiode loopt globaal van 15 maart tot 15 juli, maar ook broedgevallen buiten deze periode zijn beschermd. De werkzaamheden worden zover dat mogelijk is buiten de broedperiode uitgevoerd. Als dit niet mogelijk is, dient het plangebied voorafgaande aan de werkzaamheden gecontroleerd te worden op de aanwezigheid van algemene broedgevallen door een ter zake kundig met minimale IPC-opleiding, niveau 2.
- Wanneer er geen vogels nestelen kan er begonnen worden met de ingreep. Bij aantreffen van een broedgeval wordt de locatie met rust gelaten tot de jongen zijn uitgevlogen. Er mogen geen werkzaamheden in de directe zone rond een nest plaatsvinden. De omvang van deze zone wordt door een ecoloog bepaald. Eventueel kan er met schermen gewerkt worden die visuele verstoring en/of verstoring door geluid naar een broedgeval beperken.
- Het is in dit kader aan te bevelen om de werkzaamheden voor zover dat mogelijk is buiten de broedperiode om uit te voeren;

Tabel 3.1 | Kwetsbare periodes aanwezige soorten

Soort/habitat	jan	feb	maa	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Vleermuizen												
Broedvogels												
Konijn												
Wezel												
Wilde bijen												

3.3 Lunet 1

Op dit lunet zijn een aantal belangrijke aandachtsoorten en habitats aanwezig waar specifieke aandacht aan besteed dient te worden bij uitvoer van de werkzaamheden, deze worden weergegeven in Figuur 3.1. Afhankelijk van de werkwijze zullen de voorschriften in meer of mindere mate ingrijpend zijn voor de planning en uitvoer. Voorafgaand aan de uitvoer wordt geadviseerd contact op te nemen met de begeleidend ecooloog om de werkwijze door te spreken.

3.3.1 Overwinteringslocatie vleermuizen

Op Lunet 1 zijn een aantal locaties aanwezig waar diverse soorten vleermuizen overwinteren. Hoewel de aanwezigheid van de dieren fluctueert en op sommige locaties af lijkt te nemen dienen er maatregelen genomen te worden om verdere daling van het aantal overwinterende vleermuizen te voorkomen.

- Om verstoring van de overwinterende vleermuizen te voorkomen wordt in de kwetsbare winterperiode (globaal 1 november - 1 maart) niet aan of in de directe nabijheid van de historische gebouwen gewerkt.
- Wanneer er in de muren openingen vastgesteld worden die leiden tot een open ruimte dan mogen deze nooit, ook niet buiten de kwetsbare winterperiode, gedicht worden. Wanneer een dergelijke opening wordt dichtgezet kan het leiden tot een overtreding van artikel 3.5 van de Wet natuurbescherming. Bij twijfel dient er altijd contact op te worden genomen met de begeleidend ecooloog.

3.3.2 Konijnenburchten

Op Lunet 1 zijn twee konijnenburchten aanwezig. Hiervan bevindt een zich buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden. De andere burcht bevindt zich onder de struiken naast de zendmast en loopt door tot vlak naast de bovenzijde kademuur.

- Het direct betreden van de konijnenburcht moet te allen tijde voorkomen worden.
- Indien het voor de werkzaamheden noodzakelijk is om de struiken waaronder de burcht zich bevindt te verwijderen dan mag hiervoor enkel handgereedschap worden gebruikt.
- Wanneer het noodzakelijk is om de struiken te verwijderen dan wordt enkel het strikt noodzakelijk verwijderd.
- Bij werkzaamheden nabij de konijnenburcht moet er zorg voor worden gedragen dat de aanwezige dieren mogelijkheden hebben om in de richting van het overige groen te vluchten.

3.3.3 Waardevolle vegetatie

- Om schade aan de bodem te voorkomen moet insporing door het gebruik van zwaar materieel (op natte bodem) voorkomen worden.
- Wanneer het toch noodzakelijk is om met zwaar materieel te werken dient er gebruik gemaakt te worden van rijplaten om de bodem te beschermen.
- Opslag van materiaal/materieel is niet toegestaan op locaties die zijn aangemerkt als 'waardevolle vegetatie'.
- Op locaties met een botanische doelstelling dient maaisel slechts kortdurend te blijven liggen, hierbij kan een periode van maximaal 48 uur aangehouden worden.

3.3.4 Muurvegetatie

- Op de kademuur is bijzondere muurvegetatie aanwezig (tongvaren, eikvaren), wanneer mogelijk blijven deze groeiplaatsen behouden.
- Wanneer het niet mogelijk is om de groeiplaatsen te behouden kan het mogelijk zijn om de planten naar een andere locatie over te brengen.
- Deze werkzaamheden worden uitgevoerd in afstemming met en op advies van een muurplantendeskundige.

3.3.5 Wilde bijen

Op Lunet 1 zijn een aantal locaties aanwezig die van belang zijn voor wilde bijen. Een aantal van deze locaties bevinden zich op korte afstand van de kademuren. Bij uitvoer van de werkzaamheden moet hier specifieke aandacht aan worden besteed om negatieve effecten te voorkomen.

- Het betreden van de locaties met voortplantingslocaties van wilde bijen moet voorkomen worden.
- Langs de zuidwestzijde is een wandelpad waar veel gewone ereprijs aanwezig is, dit is een belangrijke voedselplant voor de op Lunet 1 vastgestelde en zeer zeldzame groene zandbij.

Ten aanzien van de wilde bijen worden in het rapport van Smit (2020) en de uitgangspunten renovatie van Brekelmans (2020) een aantal belangrijke aanbevelingen gedaan die hier herhaald worden:

- Idealiter worden beide nestaggregaties boven op de kademuren in zijn totaliteit verplaatst naar een plek op de forten die in ieder geval een vergelijkbare oriëntatie hebben en die niet verstoord zullen worden tijdens de herstelwerkzaamheden.

Het beste kan dat gebeuren met een bulldozer of graafmachine met een zo groot mogelijke bak.

- Zorg voor een locatie die komend seizoen niet verstoord zal worden, waar de grond naartoe verplaatst kan worden. Zorg ervoor dat deze locatie minimaal dezelfde oriëntatie heeft, of nog verder op het zuiden georiënteerd is. Breng aanvullend op het in te brengen bestaande materiaal van de nestaggregatie ook een nieuwe wal aan van een vergelijkbare grondtype die dienst kan doen als toekomstige nestlocatie
- Gebruik een zo'n groot mogelijke bak van de graafmachine om zo min mogelijk grond te verstoren. Dit om te voorkomen dat de nestgangen instorten.
- Elke afgegraven hap grond wordt afzonderlijk naar de nieuwe locatie gebracht. Het afgraven van de nestaggregaties dient in de winter te gebeuren, wanneer de soorten als pop in de nestcellen aanwezig zijn.
- Er kan aanvullende nestgelegenheid gecreëerd worden in de vorm van de aanleg van zogenaamde nestheuvels.
- Het besloten karakter van de graslanden op de forten dient te worden behouden door de opgaande begroeiing van struiken en bomen grotendeels te behouden langs de graslanden. Dit is van belang voor het microklimaat op de forten.
- Behoud het gevarieerde bloemaanbod op de forten. Hiervoor worden ook voorschriften beschreven onder "waardevolle vegetatie".
- Het afgraven van de nestaggregaties wordt onder begeleiding van een ter zake kundige uitgevoerd.

3.3.6 Broedvogels in kademuur

Op een aantal locaties zijn broedgevallen in de kademuur bekend van onder andere kauw en koolmees. Deze soorten zijn niet standvastig, ze kunnen ieder jaar op een andere plek broeden en zijn weinig kieskeurig. Het is echter wel mogelijk dat zij jaarlijks terugkeren naar dezelfde locatie om te broeden. Om deze reden kan niet worden uitgesloten dat deze soorten weer terugkeren naar hun oude nestlocatie, maar kan ook niet worden uitgesloten dat ze op een andere locatie in de kademuur hun nest maken. De meest risicovolle locaties zijn op kaart aangegeven.

- Werkzaamheden op deze locaties worden bij voorkeur buiten het broedseizoen uitgevoerd.
- Wanneer de werkzaamheden toch in het broedseizoen uitgevoerd moeten worden dan moeten de locaties eerst op de aanwezigheid van broedvogels worden gecontroleerd en worden vrijgegeven door een ter zake kundige.
- Wanneer er een broedgeval aanwezig is zullen de werkzaamheden ter plaatse stilgelegd moeten worden tot het nest verlaten is.
- Wanneer tijdig bekend is dat de werkzaamheden in het broedseizoen uitgevoerd moeten worden, is het mogelijk om op de betreffende locaties vogelwerende maatregelen te treffen waardoor broedgevallen voorkomen worden.
- Deze maatregelen worden in overleg met een ter zake kundige aangebracht en dienen voor aanvang van het broedseizoen gecontroleerd te worden.

3.4 Lunet 2

Op dit lunet zijn een aantal belangrijke aandachtsoorten en habitats aanwezig waar specifieke aandacht aan besteed dient te worden bij uitvoer van de werkzaamheden, deze worden weergegeven in Figuur 3.2. Afhankelijk van de werkwijze zullen de voorschriften in meer of mindere mate ingrijpend zijn voor de planning en uitvoer. Voorafgaand aan de uitvoer wordt geadviseerd contact op te nemen met de begeleidend ecooloog om de werkwijze door te spreken.

3.4.1 Overwinteringslocatie vleermuizen

Op Lunet 2 zijn een aantal locaties aanwezig waar diverse soorten vleermuizen overwinteren. Hoewel de aanwezigheid van de dieren fluctueert en op sommige locaties af lijkt te nemen dienen er maatregelen genomen te worden om verdere daling van het aantal overwinterende vleermuizen te voorkomen.

- Om verstoring van de overwinterende vleermuizen te voorkomen wordt in de kwetsbare winterperiode (globaal 1 november - 1 maart) niet aan of in de directe nabijheid van de historische gebouwen gewerkt.
- Wanneer er in de muren openingen vastgesteld worden die leiden tot een open ruimte dan mogen deze nooit, ook niet buiten de kwetsbare winterperiode, gedicht worden. Wanneer een dergelijke opening dichtgezet kan het leiden tot een overtreding van artikel 3.5 van de Wet natuurbescherming. Bij twijfel dient er altijd contact op te worden genomen met de begeleidend ecooloog.

3.4.2 Waardevolle vegetatie

- Om schade aan de bodem te voorkomen moet insporing door het gebruik van zwaar materieel (op natte bodem) voorkomen worden.
- Wanneer het toch noodzakelijk is om met zwaar materieel te werken dient er gebruik gemaakt te worden van rijplaten om de bodem te beschermen.
- Opslag van materiaal/materieel is niet toegestaan op locaties die zijn aangemerkt als 'waardevolle vegetatie'.
- Op locaties met een botanische doelstelling dient maaisel slechts kortdurend te blijven liggen, hierbij kan een periode van maximaal 48 uur aangehouden worden.

3.4.3 Wilde bijen

Op Lunet 2 is een locatie aanwezig die van belang is voor wilde bijen. Deze locatie bevindt zich op korte

afstand van de kademuur. Bij uitvoer van de werkzaamheden moet hier specifieke aandacht aan worden besteed om negatieve effecten te voorkomen.

- Het betreden van de locaties met voortplantingslocaties van wilde bijen moet voorkomen worden.

Ten aanzien van de wilde bijen worden in het rapport van Smit (2020) en de uitgangspunten renovatie van Brekelmans (2020) een aantal belangrijke aanbevelingen gedaan die hier herhaald worden:

- Idealiter wordt de nestaggregatie boven op de kademuur in zijn totaliteit verplaatst naar een plek op de forten die in ieder geval een vergelijkbare oriëntatie heeft en die niet verstoord zal worden tijdens de herstelwerkzaamheden. Het beste kan dat gebeuren met een bulldozer of graafmachine met een zo groot mogelijke bak.
- Zorg voor een locatie die komend seizoen niet verstoord zal worden, de grond naar toe verplaatst kan worden. Zorg ervoor dat deze locatie minimaal dezelfde oriëntatie heeft, of nog verder op het zuiden georiënteerd is. Breng aanvullend op het in te brengen bestaande materiaal van de nestaggregatie ook een nieuwe wal aan van een vergelijkbare grondtype die dienst kan doen als toekomstige nestlocatie
- Gebruik een zo'n groot mogelijke bak van de graafmachine om zo min mogelijk grond te verstoren. Dit om te voorkomen dat de nestgangen instorten.
- Elke afgegraven hap grond wordt afzonderlijk naar de nieuwe locatie gebracht. Het afgraven van de nestaggregaties dient in de winter te gebeuren, wanneer de soorten als pop in de nestcellen aanwezig zijn.
- Er kan aanvullende nestgelegenheid gecreëerd worden in de vorm van de aanleg van zogenaamde nestheuvels.
- Het besloten karakter van de graslanden op de forten dient te worden behouden door de opgaande begroeiing van struiken en bomen grotendeels te behouden langs de graslanden. Dit is van belang voor het microklimaat op de forten.
- Behoud het gevarieerde bloemaanbod op de forten. Hiervoor worden ook voorschriften beschreven onder "waardevolle vegetatie".
- Het afgraven van de nestaggregaties wordt onder begeleiding van een ter zake kundige uitgevoerd.

3.4.4 Wezel

Op Lunet 2 is meerdere malen de aanwezigheid van een wezel vastgesteld. Hoewel onbekend is of er een verblijfplaats aanwezig is kan dit niet op voorhand uitgesloten worden.

- Het verwijderen van groen (maar ook takkenhopen) in het plangebied wordt uitgevoerd buiten de kraamtijd van wezel. Dat wil zeggen buiten de periode van grofweg 15 maart tot 1 september.
- Werk vanuit het midden van het plangebied naar de rand, of werk langzaam in één werkrichting zodat verstoorde dieren de mogelijkheid hebben om het plangebied te verlaten. Draag er tevens zorg voor dat de richting waarin de dieren moeten vluchten voldoende beschutting biedt.
- Als er in de natuurlijke situatie onvoldoende dekking is, kan er tijdelijk dekking worden aangeboden door middel van bijvoorbeeld takkenhopen.
- Wanneer vergravingswerkzaamheden plaatsvinden, wordt het deel minimaal een week voorafgaand aan de werkzaamheden ongeschikt gemaakt door alle vegetatie te verwijderen en/of kort af te maaien.
- De verwijderde vegetatie of maaisel wordt direct afgevoerd of gebruikt als schuilmogelijkheid op ruime afstand van de werkzaamheden. Hierbij dient rekening te worden gehouden met de waardevolle vegetatie op het Lunet. Ook hierbij wordt in één richting gewerkt zoals hierboven beschreven

3.4.5 Broedvogels in kademuur

Op een aantal locaties zijn broedgevallen in de kademuur bekend van onder andere kauw en koolmees. Deze soorten zijn niet standvastig, ze kunnen ieder jaar op een andere plek broeden en zijn weinig kieskeurig. Het is echter wel mogelijk dat zij jaarlijks terugkeren naar dezelfde locatie om te broeden. Om deze reden kan niet worden uitgesloten dat deze soorten weer terugkeren naar hun oude nestlocatie, maar kan ook niet worden uitgesloten dat ze op een andere locatie in de kademuur hun nest maken. De meest risicovolle locaties zijn op kaart aangegeven.

- Werkzaamheden op deze locaties worden bij voorkeur buiten het broedseizoen uitgevoerd.

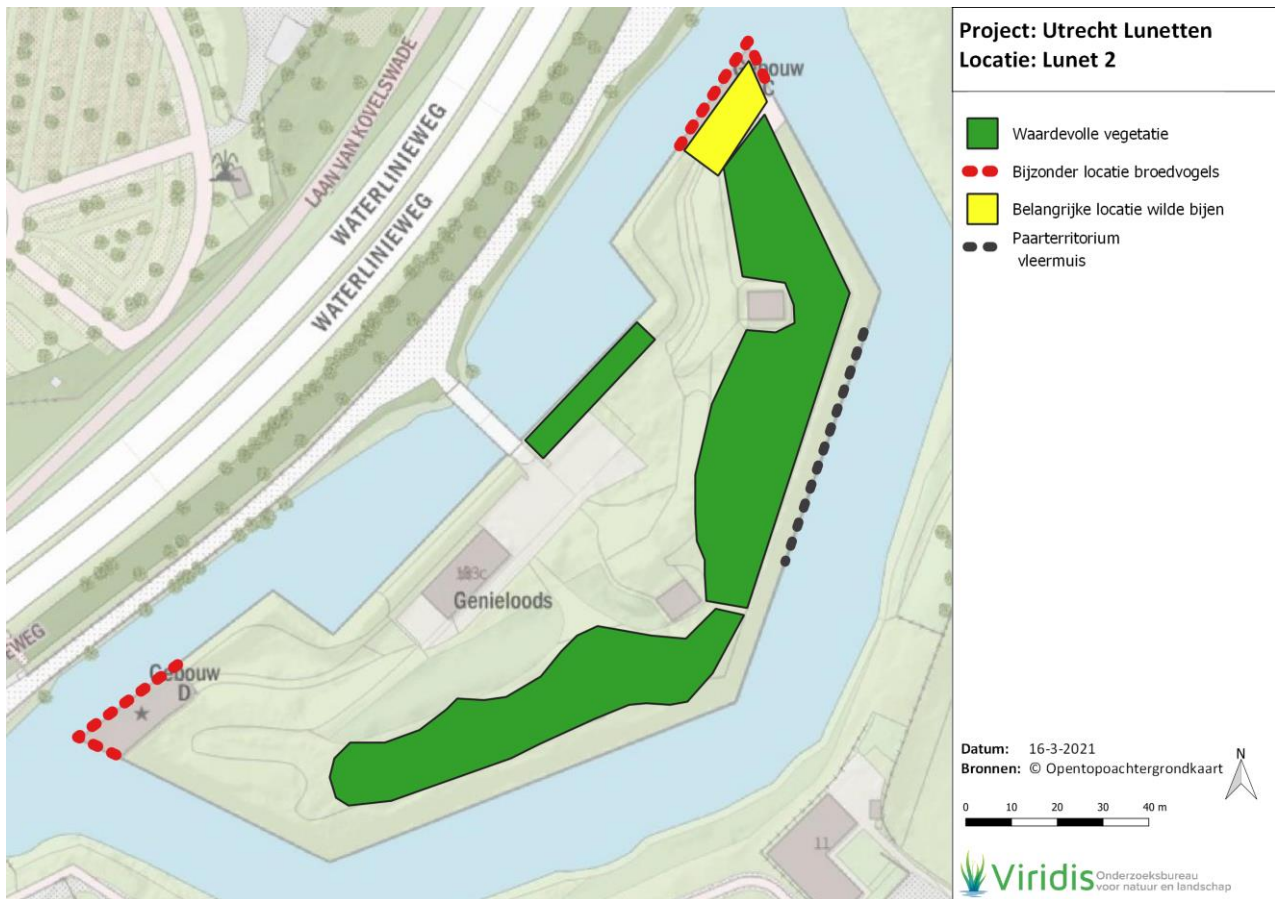
- Wanneer de werkzaamheden toch in het broedseizoen uitgevoerd moeten worden dan moet de locaties eerst op de aanwezigheid van broedvogels worden gecontroleerd en worden vrijgegeven door een ter zake kundige.
- Wanneer er een broedgeval aanwezig is zullen de werkzaamheden ter plaatse stilgelegd moeten worden tot het nest verlaten is.
- Wanneer tijdig bekend is dat de werkzaamheden in het broedseizoen uitgevoerd moeten worden, is het mogelijk om op de betreffende locaties vogelwerende maatregelen te treffen waardoor broedgevallen voorkomen worden.
- Deze maatregelen worden in overleg met een ter zake kundige aangebracht en dienen voor aanvang van het broedseizoen gecontroleerd te worden.

3.4.6 Paarterritorium gewone dwergvleermuis

Op Lunet 2 is een paarterritorium van gewone dwergvleermuis aanwezig. Het paarterritorium van de gewone dwergvleermuis bevindt zich deels boven de watergang. De paarlocatie is onbekend maar er wordt ervan uit gegaan dat deze zich in een van de omliggende bomen bevindt. Om verstoring te voorkomen dienen er een aantal mitigerende maatregelen uitgevoerd te worden. Wanneer de maatregelen niet uitgevoerd worden en er potentieel verstoring van de paarlocatie optreedt kan het aanvragen van een ontheffing van de Wet natuurbescherming aan de orde zijn.

- Gedurende het hele jaar, maar vooral in de paarperiode (globaal van 15 augustus – 1 oktober) wordt er bij werkzaamheden aan Lunet 3 geen gebruik gemaakt van verlichting die de verblijfplaats kan verstoren.
- Werkzaamheden worden enkel uitgevoerd bij daglicht om het gebruik van verlichting te voorkomen.
- Wanneer het toch noodzakelijk is om na zonsondergang te werken dan is de verlichting alleen aan wanneer dat functioneel noodzakelijk is. De verlichting wordt voldoende afgeschermd en alleen op het werk gericht.

Figuur 3.2 | Aandachtsoorten en -locaties op Lunet 2

3.5 Lunet 3

Op dit lunet zijn een aantal belangrijke aandachtsoorten aanwezig waar specifieke aandacht aan besteed dient te worden bij uitvoer van de werkzaamheden, deze worden weergegeven in Figuur 3.3. Afhankelijk van de werkwijze zullen de voorschriften in meer of mindere mate ingrijpend zijn voor de planning en uitvoer. Voorafgaand aan de uitvoer wordt geadviseerd contact op te nemen met de begeleidend ecooloog om de werkwijze door te spreken.

3.5.1 Overwinteringslocatie vleermuizen

Op Lunet 1 zijn een aantal locaties aanwezig waar diverse soorten vleermuizen overwinteren. Hoewel de aanwezigheid van de dieren fluctueert en op sommige locaties af lijkt te nemen dienen er maatregelen genomen te worden om verdere daling van het aantal overwinterende vleermuizen te voorkomen.

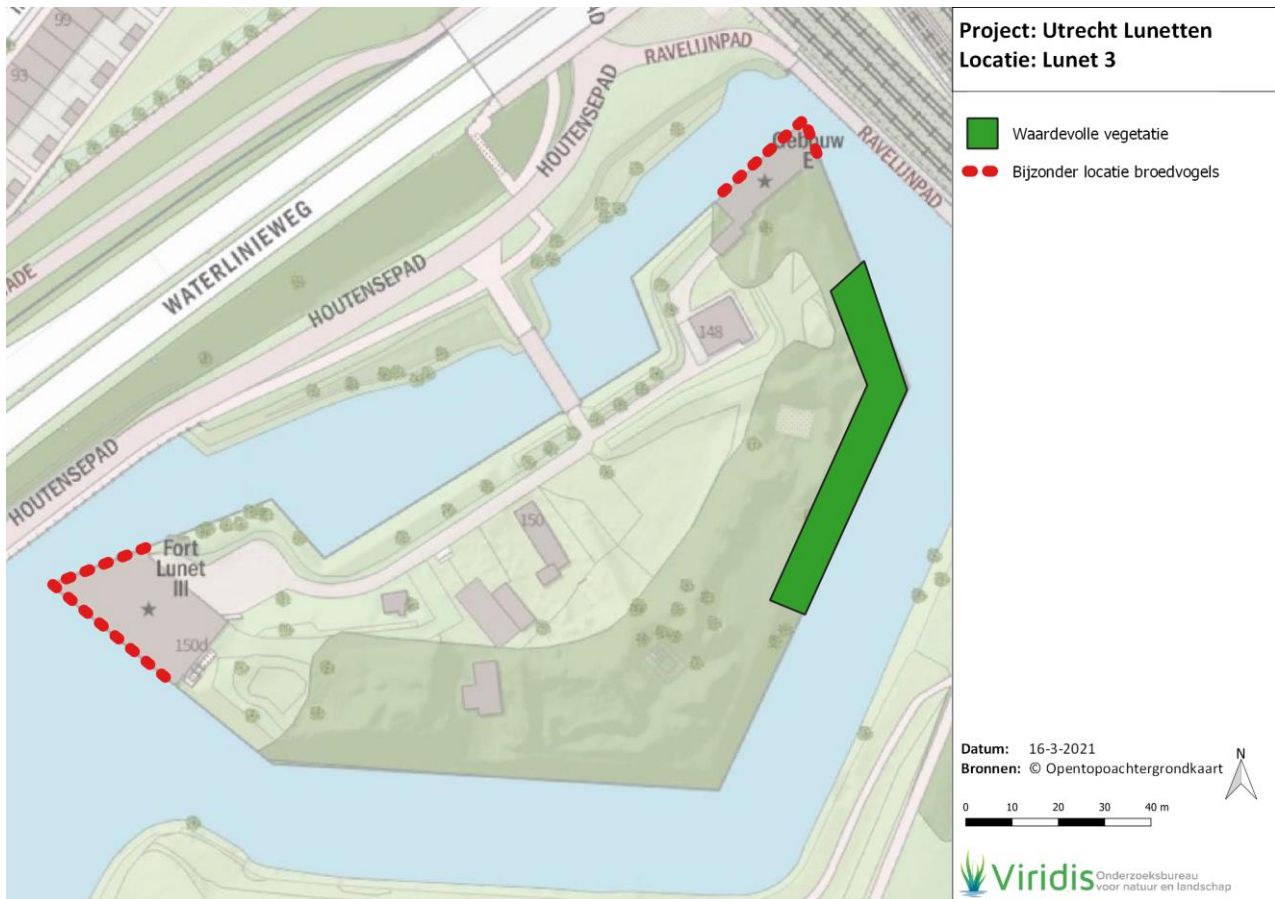
- Om verstoring van de overwinterende vleermuizen te voorkomen wordt in de kwetsbare winterperiode (globaal 1 november - 1 maart) niet aan of in de directe nabijheid van de historische gebouwen gewerkt.
- Wanneer er in de muren openingen vastgesteld worden die leiden tot een open ruimte dan mogen deze nooit, ook niet buiten de kwetsbare winterperiode, gedicht worden. Wanneer een dergelijk opening dichtgezet kan het leiden tot een overtreding van artikel 3.5 van de Wet natuurbescherming. Bij twijfel dient er altijd contact op te worden genomen met de begeleidend ecooloog.

3.5.2 Broedvogels in kademuur

Op een aantal locaties zijn broedgevallen in de kademuur bekend van onder andere kauw en koolmees. Deze soorten zijn niet standvastig, ze kunnen ieder jaar op een andere plek broeden en zijn weinig kieskeurig. Het is echter wel mogelijk dat zij jaarlijks terugkeren naar dezelfde locatie om te broeden. Om deze reden kan niet worden uitgesloten dat deze soorten weer terugkeren naar hun oude nestlocatie, maar kan ook niet worden uitgesloten dat ze op een andere locatie in de kademuur hun nest maken. De meest risicovolle locaties zijn op kaart aangegeven.

- Werkzaamheden op deze locaties worden bij voorkeur buiten het broedseizoen uitgevoerd.
- Wanneer de werkzaamheden toch in het broedseizoen uitgevoerd moeten worden dan moet de locaties eerst op de aanwezigheid van broedvogels worden gecontroleerd en worden vrijgegeven door een ter zake kundige.
- Wanneer er een broedgeval aanwezig is zullen de werkzaamheden ter plaatse stilgelegd moeten worden tot het nest verlaten is.
- Wanneer tijdig bekend is dat de werkzaamheden in het broedseizoen uitgevoerd moeten worden, is het mogelijk om op de betreffende locaties vogelwerende maatregelen te treffen waardoor broedgevallen voorkomen worden.
- Deze maatregelen worden in overleg met een ter zake kundige aangebracht en dienen voor aanvang van het broedseizoen gecontroleerd te worden.

Figuur 3.3 | Aandachtsoorten en -locaties op Lunet 3

3.6 Lunet 4

Op dit lunet zijn een aantal belangrijke aandachtsoorten en habitats aanwezig waar specifieke aandacht aan besteed dient te worden bij uitvoer van de werkzaamheden, deze worden weergegeven in Figuur 3.4. Afhankelijk van de werkwijze zullen de voorschriften in meer of mindere mate ingrijpend zijn voor de planning en uitvoer. Voorafgaand aan de uitvoer wordt geadviseerd contact op te nemen met de begeleidend ecooloog om de werkwijze door te spreken.

3.6.1 Overwinteringslocatie vleermuizen

Op Lunet 1 zijn een aantal locaties aanwezig waar diverse soorten vleermuizen overwinteren. Hoewel de aanwezigheid van de dieren fluctueert en op sommige locaties af lijkt te nemen dienen er maatregelen genomen te worden om verdere daling van het aantal overwinterende vleermuizen te voorkomen.

- Om verstoring van de overwinterende vleermuizen te voorkomen wordt in de kwetsbare winterperiode (globaal 1 november - 1 maart) niet aan of in de directe nabijheid van de historische gebouwen gewerkt.
- Wanneer er in de muren openingen vastgesteld worden die leiden tot een open ruimte dan mogen deze nooit, ook niet buiten de kwetsbare winterperiode, gedicht worden. Wanneer een dergelijk opening dichtgezet kan het leiden tot een overtreding van artikel 3.5 van de Wet natuurbescherming. Bij twijfel dient er altijd contact op te worden genomen met de begeleidend ecooloog.

3.6.2 Paarterritorium vleermuizen

Op Lunet 4 is een paarterritorium van de rosse vleermuis en gewone dwergvleermuis aanwezig. Het paarterritorium van de gewone dwergvleermuis bevindt zich deels boven de watergang. De paarlocatie is onbekend maar er wordt ervan uit gegaan dat deze zich in een van de omliggende bomen of bebouwing bevindt. De paarlocatie van de rosse vleermuis bevindt zich vermoedelijk in een boomholte binnen het in Figuur 3.4 aangegeven vlak. Deze boom bevindt zich buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden. Om verstoring te voorkomen dienen er een aantal mitigerende maatregelen uitgevoerd te worden. Wanneer de maatregelen niet uitgevoerd worden en er potentieel verstoring van de paarlocatie optreedt kan het aanvragen van een ontheffing van de Wet natuurbescherming aan de orde zijn.

- Gedurende het hele jaar, maar vooral in de paarperiode wordt er bij werkzaamheden aan Lunet 4 geen gebruik gemaakt van verlichting die de verblijfplaats kan verstoren.
- Werkzaamheden worden enkel uitgevoerd bij daglicht om het gebruik van verlichting te voorkomen.
- Wanneer het toch noodzakelijk is om na zonsondergang te werken dan is de verlichting alleen aan wanneer dat functioneel noodzakelijk is. De verlichting wordt voldoende afgeschermd en alleen op het werk gericht.
- Gebruik alleen verlichting met een gerichte lichtbundel.

3.6.3 Waardevolle vegetatie

- Om schade aan de bodem te voorkomen moet insporing door het gebruik van zwaar materieel (op natte bodem) voorkomen worden.
- Wanneer het toch noodzakelijk is om met zwaar materieel te werken dient er gebruik gemaakt te worden van rijplaten om de bodem te beschermen.
- Opslag van materiaal/materieel is niet toegestaan op locaties die zijn aangemerkt als 'waardevolle vegetatie'.
- Op locaties met een botanische doelstelling dient maaisel slechts kortdurend te blijven liggen, hierbij kan een periode van maximaal 48 uur aangehouden worden.

3.6.4 Broedvogels in kademuur

Op een aantal locaties zijn broedgevallen in de kademuur bekend van onder andere kauw en koolmees. Deze soorten zijn niet standvastig, ze kunnen ieder jaar op een andere plek broeden en zijn weinig kieskeurig. Het is echter wel mogelijk dat zij jaarlijks terugkeren naar dezelfde locatie om te broeden. Om deze reden kan niet worden uitgesloten dat deze soorten weer terugkeren naar hun oude nestlocatie, maar kan ook niet worden uitgesloten dat ze op een andere locatie in de kademuur hun nest maken. De meest risicovolle locaties zijn op kaart aangegeven.

- Werkzaamheden op deze locaties worden bij voorkeur buiten het broedseizoen uitgevoerd.
- Wanneer de werkzaamheden toch in het broedseizoen uitgevoerd moeten worden dan moet de locaties eerst op de aanwezigheid van broedvogels worden gecontroleerd en worden vrijgegeven door een ter zake kundige.

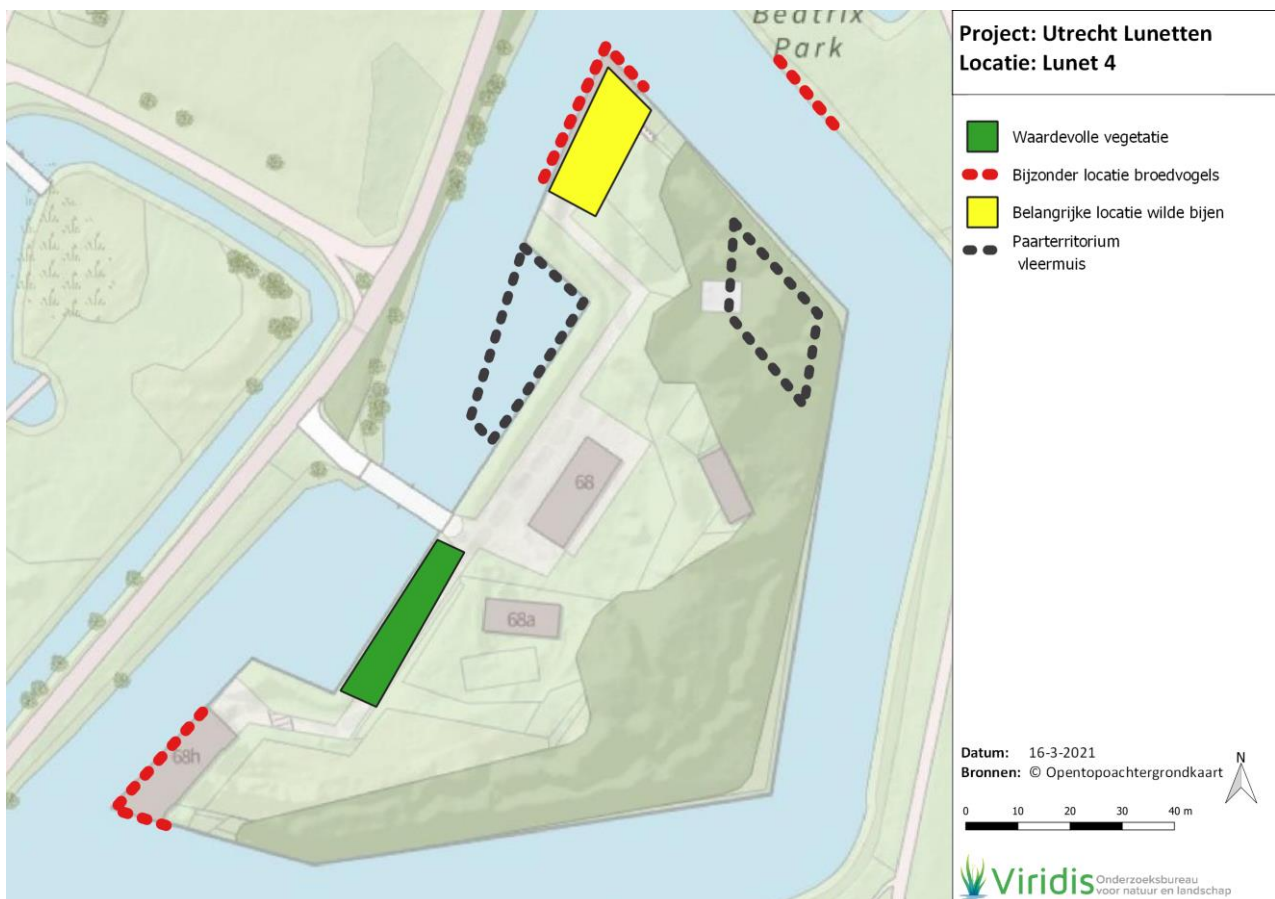
- Wanneer er een broedgeval aanwezig is zullen de werkzaamheden ter plaatse stilgelegd moeten worden tot het nest verlaten is.
- Wanneer tijdig bekend is dat de werkzaamheden in het broedseizoen uitgevoerd moeten worden, is het mogelijk om op de betreffende locaties vogelwerende maatregelen te treffen waardoor broedgevallen voorkomen worden.
- Deze maatregelen worden in overleg met een ter zake kundige aangebracht en dienen voor aanvang van het broedseizoen gecontroleerd te worden.

3.6.5 Ijsvogel

Aan de overzijde van de watergang is een ijsvogelwand aanwezig die in gebruik is als broedlocatie.

Verstoring van de ijsvogelwand dient voorkomen te worden door het uitvoeren van de volgende maatregelen.

- De werkzaamheden aan de overzijde van de ijsvogelwand moeten buiten het broedseizoen van de ijsvogel uitgevoerd worden.
- De verstoringafstand voor de ijsvogel is minder dan 100 meter. Werkzaamheden binnen deze zone moeten in ieder geval in het broedseizoen voorkomen worden.
- Wanneer het toch noodzakelijk is om werkzaamheden in het broedseizoen uit te voeren kan er gebruik gemaakt worden van stellages met doeken om verstoring te voorkomen. Deze maatregelen worden altijd in overleg met en onder begeleiding van een ter zake kundige uitgevoerd.

Figuur 3.4 | Aandachtssoorten en -locaties op Lunet 4

4 Bronnen

4.1 Literatuur

BIJ12, 12 juli 2017. Kennisdocument Gewone dwergvleermuis 1.0. Publicatienummer BIJ12-2017-004

Bouwens, S. 2017. Handreiking Kleine Marters in relatie tot soortbescherming. Rapportnummer: 2017.32. Zoogdierverseniging In opdracht van de provincie Noord-Brabant

Broekhuizen, S., K. Spoelstra, J.B.M. Thissen, K.J. Canters & J.C. Buys (redactie), 2016. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. – Natuur van Nederland 12. Naturalis Biodiversity Center & Eis Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden, Leiden.

Dietz, C., O. von Helversen & D. Nill, 2011. Vleermuizen Alle soorten van Europa en Noordwest-Afrika. Vertaling en bewerking PHC Lina. De Fontein/Tirion Uitgevers BV, Utrecht.

Jansen, E.A., Zeilstra, I. 2020. Overwinterende vleermuizen op de forten Lunetten I, II, III en IV. Beheer, aantalsontwikkeling en inschatting van het belang.

Rapport 2020.013. De Zoogdierverseniging, Nijmegen.

SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. – Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden.

Smit, J.T. 2020. Bijen en wespen in vijf gebieden in Utrecht. Rapportnummer EIS2020-13. Eis Kenniscentrum Insecten, Leiden

Zwerver, S. en Horiot, O.C., 2020. Natuurwaardenonderzoek Utrecht Lunetten. Ecologisch Adviesbureau Viridis, Culemborg, PRNR-2020-024/2020-058

4.2 Websites

Verspreidingsatlas planten

Via www.verspreidingsatlas.nl/planten

Nationale Databank Flora en Fauna

Via www.ndff-ecogrid.nl/

Bijlage A. Wettelijk kader

Wettelijk kader

De natuurwetgeving voor Nederland is per 1 januari 2017 vastgelegd in de Wet natuurbescherming. Deze wet vervangt drie wetten: de Natuurbeschermingswet, de Flora- en Faunawet en de Boswet. De Wet natuurbescherming heeft als doel bescherming, herstel en ontwikkeling van natuur zonder stijging van de lasten voor bedrijven en burgers. Het bevoegd gezag is gedecentraliseerd naar de Provincies. Deze decentralisatie houdt in dat de provincies nu o.a. verantwoordelijk zijn voor het toetsen van ontheffingsaanvragen. RVO blijft wel het bevoegd gezag voor het verlenen van ontheffing of vrijstellingen voor activiteiten en projecten in gebruik, beheer of aanleg door het rijk.

Naast de Wet natuurbescherming bestaat in Nederland het Natuur Netwerk Nederland, waarvoor de provincies beleid maken.

Wet natuurbescherming

Binnen de wet zijn de beschermingsregimes voor Natura 2000-gebieden, soortbescherming en houtopstanden als afzonderlijke hoofdstukken opgenomen, waardoor de wet via duidelijke en eenvoudige regels voorziet in een heldere implementatie van de Europese natuurbeschermingsrichtlijnen.

Zorgplicht

Voor alle Natura 2000-gebieden, bijzondere natuurgebieden en voor alle in het wild levende dieren en planten (mét en zonder beschermstatus) is de zorgplicht van kracht (artikel 1.11). De zorgplichtbepaling houdt in dat eenieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt aan Natura 2000-gebieden, bijzondere natuurmonumenten en in het wild levende planten en dieren, evenals voor hun directe leefomgeving dergelijke handelingen achterwege laat, mitigerende maatregelen neemt of compenserende maatregelen neemt.

Soortbescherming

Het hoofdstuk 'Soortbescherming' uit de Wet natuurbescherming bestaat uit drie aparte

beschermingsregimes, ook wel de passieve soortbescherming genoemd: 1) de Vogelrichtlijn; 2) de Habitatrichtlijn, het Verdrag van Bern en het Verdrag van Bonn en; 3) nationaal beschermde soorten. Voor deze drie beschermingsregimes gelden verschillende verboden en wettelijke belangen voor een ontheffingsaanvraag.

Vogelrichtlijn (artikel 3.1)

Voor van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn gelden de volgende verbodsbepalingen:

1. opzettelijk doden en vangen van vogels;
2. opzettelijk vernielen van nesten, rustplaatsen en eieren;
3. eieren rapen en onder zich hebben;
4. opzettelijk verstoren van vogels;
5. het verbod onder 4 is niet van toepassing indien de verstoring niet van wezenlijk invloed is op de gunstige staat van instandhouding van de populatie.

Een ontheffing voor het overtreden van de verbodsbepalingen van artikel 3.1 kan alleen verleend worden als voldaan wordt aan de criteria van de ontheffingsaanvraag (zie paragraaf 2.3) en één of meer van de onderstaande wettelijke belangen uit artikel 3.3, lid 4:

1. in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
2. in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
3. ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;
4. ter bescherming van flora en fauna;
5. voor onderzoek of onderwijs, het uitzetten of herinvoeren van soorten;
6. het selectief vangen, onder zich hebben of verstandig gebruik van bepaalde vogels.

Habitatrichtlijn (artikel 3.5)

Voor in het wild levende dieren van soorten, genoemd in de Habitatrichtlijn, het Verdrag van Bern of het Verdrag van Bonn, met uitzondering van de soorten,

bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn, gelden de volgende verbodsbepalingen:

1. opzettelijk doden en vangen;
2. opzettelijk verstoren;
3. opzettelijk vernielen of rapen eieren;
4. opzettelijk beschadigen of vernielen voortplantings- of rustplaatsen;
5. opzettelijk plukken of vernielen planten.

Een ontheffing voor het overtreden van de verbodsbepalingen van artikel 3.5 kan alleen verleend worden als voldaan wordt aan de criteria van de ontheffingsaanvraag (zie paragraaf 2.3) en één of meer van de onderstaande wettelijke belangen uit artikel 3.8, lid 5:

1. ter bescherming van flora en fauna, en instandhouding van natuurlijke habitats;
2. ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij, wateren of andere vormen van eigendom;
3. in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wenselijke gunstige effecten;
4. voor onderzoek of onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten of de daartoe benodigde kweek;
5. op selectieve wijze een aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen of onder zich te hebben.

Nationale beschermde soorten (artikel 3.10)

Voor in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel A gelden de volgende verbodsbepalingen:

- a. opzettelijk doden of vangen;
- b. de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen opzettelijk te beschadigen of te vernielen.

Voor vaatplanten van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel B gelden de volgende verbodsbepalingen:

- c. in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk plukken en verzamelen, afsnijden, ontwortelen of vernielen.

Een ontheffing voor het overtreden van de verbodsbepalingen van artikel 3.10 kan alleen verleend worden

als voldaan wordt aan de criteria van de ontheffingsaanvraag (zie paragraaf 2.3) en één of meer van de onderstaande wettelijke belangen uit artikel 3.8 lid 5 en artikel 3.10, lid 2:

- a. in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling;
- b. ter voorkoming van schade of overlast;
- c. ter beperking van de omvang van populaties;
- d. ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden;
- e. in het kader van bestendig beheer of onderhoud landbouw of bossen;
- f. in het kader van bestendig beheer of onderhoud van vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelten, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
- g. in het kader van bestendig beheer of onderhoud van de landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied;
- h. in het algemeen belang, of
- i. bestendig gebruik.

Actieve soortbescherming

Naast de passieve soortbescherming zijn provincies wettelijk verplicht om soorten te beschermen middels de Natuurvisie (artikel 1.7) en de actieve soortbescherming (artikel 1.12). In het kader van deze actieve bescherming kunnen de provincies de lijst met beschermde soorten uitbreiden en/of gebieden aanwijzen waarvoor een extra inspanning nodig is om de staat van instandhouding van populaties te behouden of te herstellen.

Vogellijst

Alle inheemse vogelsoorten zijn beschermd in het kader van de Vogelrichtlijn (artikel 3.1). De nesten van vogels zijn beschermd als ze door de vogels in gebruik zijn, zowel in als buiten de gangbare broedperiode (15 maart tot 15 juli). De meeste vogels maken elk jaar een nieuw nest of zijn in staat een nieuw nest te maken. Slechts een beperkt aantal soorten bewoont het nest permanent of keert elk jaar terug naar hetzelfde nest. De nesten van deze vogelsoorten zijn jaarrond beschermd waardoor de verbodsbepalingen van artikel 3.1 van de Wet natuurbescherming het gehele jaar van toepassing zijn (zie Kader Jaarrond beschermde vogelnesten). De wetgever verstaat onder verblijfplaatsen van vogels ook nesten en holtes waar de vogels ook buiten de broedtijd regelmatig verblijven.

Beschermde houtopstanden

De bescherming van houtopstanden is geregeld in hoofdstuk 4 van de Wet natuurbescherming (voorheen Boswet). Het is verboden houtopstanden geheel of gedeeltelijk te vellen of te doen vellen, zonder voorafgaande melding bij de provincie. Een houtopstand is hierbij gedefinieerd als een eenheid van bomen of struiken met een oppervlakte van ten minste 1.000 vierkante meter of een rijbeplanting die meer dan 20 bomen omvat. De wet schrijft verder voor dat wanneer een houtopstand geheel of gedeeltelijk is geveld, de grond binnen drie jaar moet worden herbeplant.

Bovenstaande bescherming geldt niet voor alle houtopstanden. De regels zijn niet van toepassing op houtopstanden op erven of in tuinen, op fruitbomen, op windschermen om boomgaarden, op naaldbomen bedoeld om te dienen als kerstbomen, op kweekgoed, op bepaalde beplantingen van wilgen of populieren, op bepaalde beplantingen bedoeld voor de productie van houtige biomassa en op houtopstanden binnen de, bij besluit van de gemeenteraad, vastgelegde grenzen van de bebouwde kom. Ook voor het dunnen van een houtopstand gelden de regels niet.

De provincie kan regels stellen ten aanzien van de meldingsplicht en de plicht tot herbeplanting. Alle provincies hebben verordeningen vastgesteld waarin is geregeld hoe een kapmelding moet worden ingediend, waaraan herbeplanting moet voldoen en wanneer ontheffing van de herbeplantingsplicht kan worden verleend. Sommige provincies hebben ook beleidsregels vastgesteld waarin bijvoorbeeld is aangegeven wanneer een kapverbod wordt opgelegd.

De Wet natuurbescherming beschermt geen houtopstanden binnen de bebouwde kom. Waar de grens van de "bebouwde kom Wet natuurbescherming" ligt, wordt bepaald door de gemeenteraad. Dit valt vaak

min of meer gelijk met de 'bebouwde kom Verkeerswet', maar kan afwijken. Binnen de bebouwde kom geldt meestal een kapverbod op grond van de algemene plaatselijke verordening (APV) of een gemeentelijke bomenverordening. Daarnaast kunnen gemeenten ook regels stellen voor bomen buiten de bebouwde kom, bijvoorbeeld in een bestemmingsplan

Ontheffing, vergunning of vrijstelling

Het is mogelijk om voor de in de Wet natuurbescherming vermelde verboden een ontheffing of vergunning aan te vragen. Er kan alleen een ontheffing verleend worden als er aan drie criteria is voldaan:

- Er is geen alternatieve bevredigende oplossing mogelijk;
- Er moet sprake zijn van een wettelijk belang behorend bij het artikel dat overtreden wordt;
- Er mag geen afbreuk aan de staat van instandhouding van de populatie plaatsvinden.

Vrijstelling

Het is niet altijd nodig om een ontheffing aan te vragen wanneer er gevolgen voor beschermde planten- en diersoorten optreden. Er zijn verschillende soorten vrijstellingen van de verboden voor beschermde soorten mogelijk. Er hoeft geen ontheffing aangevraagd te worden indien strikt en aantoonbaar gewerkt wordt volgens een door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit goedgekeurde gedragscode. De zorgplicht blijft ook bij het werken via een gedragscode onverminderd van kracht. Naast de gedragscode is ook een vrijstelling in de vorm van een ministeriële regeling te krijgen (artikel 3.11). Deze ministeriële regelingen zijn opgesteld door Gedeputeerde Staten als vrijstellingslijsten. Zie Bijlage B voor een overzicht voor de vrijgestelde soorten. In onderhavige rapportage wordt niet ingegaan op de voorkomende soorten van de vrijstellingslijst.

Kader | Jaarrond beschermde vogelnesten

De meeste vogels gebruiken hun nest slechts eenmalig voor de voortplanting. Elk jaar bouwen de dieren een nieuw nest op meestal een andere locatie. Nesten van deze vogels zijn slechts gedurende het broedseizoen beschermd. Er zijn echter ook vogelsoorten waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn en waarop de verbodsbepalingen van artikel 3.1 van de Wet natuurbescherming het gehele jaar van toepassing zijn. Er worden 5 categorieën onderscheiden:

1. Vogels waarvan de nesten ook buiten het broedseizoen als rust- en voortplantingsplaats gebruikt worden (voorbeeld: steenuil).
2. Koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk zijn van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: gierzwaluw en huismus).
3. Vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: ooievaar en kerkuil).
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen. (voorbeeld: ransuil).
5. De volgende vogelsoorten behoren tot deze categorie: vogels die weliswaar terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of in de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen. De nesten van deze soorten zijn buiten het broedseizoen niet beschermd, tenzij zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

Bijlage B. Overzicht algemene vrijstellingen

Tabel 1 | Overzicht vrijgestelde soorten Provincie Utrecht

Soortgroep	Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam
Zoogdieren	Aardmuis	<i>Microtus agrestis</i>
Zoogdieren	Bosmuis	<i>Apodemus sylvaticus</i>
Zoogdieren	Bunzing	<i>Mustela putorius</i>
Zoogdieren	Dwergmuis	<i>Micromys minutus</i>
Zoogdieren	Dwergspitsmuis	<i>Sorex minutus</i>
Zoogdieren	Egel	<i>Erinaceus europaeus</i>
Zoogdieren	Gewone bosspitsmuis	<i>Sorex areneus</i>
Zoogdieren	Haas	<i>Lepus europeus</i>
Zoogdieren	Hermelijn	<i>Mustela erminea</i>
Zoogdieren	Huisspitsmuis	<i>Crocidura russula</i>
Zoogdieren	Konijn	<i>Oryctolagus cuniculus</i>
Zoogdieren	Ondergrondse woelmuis	<i>Pitymys subterraneus</i>
Zoogdieren	Ree	<i>Capreolus capreolus</i>
Zoogdieren	Rosse woelmuis	<i>Clethrionomys glareolus</i>
Zoogdieren	Tweekleurige bosspitsmuis	<i>Sorex coronatus</i>
Zoogdieren	Veldmuis	<i>Microtus arvalis</i>
Zoogdieren	Vos	<i>Vulpes vulpes</i>
Zoogdieren	Wezel	<i>Mustela nivalis</i>
Zoogdieren	Woelrat	<i>Arvicola terrestris</i>
Amfibieën	Bruine kikker	<i>Rana temporaria</i>
Amfibieën	Gewone pad	<i>Bufo bufo</i>
Amfibieën	Kleine watersalamander	<i>Lissotriton (Triturus) vulgaris</i>
Amfibieën	Meerkikker	<i>Pelophylax ridibundus (Rana ridibunda)</i>
Amfibieën	Middelste groene kikker/ Bastaard-kikker	<i>Pelophylax klepton esculentus (Rana esculenta)</i>

Bijlage C. Ter zake kundige

TER ZAKE KUNDIGE

Alle mitigerende maatregelen moeten worden begeleid en/of uitgevoerd door een ter zake kundige op het gebied van vleermuizen, jaarrond beschermde nestplaatsen en broedvogels. Voorafgaande aan de uitvoering van de gewenste werkzaamheden, dient te alle tijden de aannemer/uitvoerder de werkzaamheden af te stemmen met een ter zake kundige.

Het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit verstaat onder een kundige een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dienen te zijn opgedaan doordat de kundige:

- op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie en/of;
- op mbo-niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora- en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten en/of;
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus en/of;
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties.
- Alle medewerkers van Bureau Viridis voldoen aan de eisen van het ministerie en zijn ter zake deskundig.

